Dr hab. Oktawian Nawrot, prof. UG
Katedra Teorii i Filozofii Państwa i Prawa
Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytet Gdański

Warszawa, dnia 7 września 2026 roku

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr. Michała Puławskiego

Skarga nadzwyczajna w świetle badań empirycznych orzecznictwa

Promotor rozprawy: prof. dr hab. Artur Kotowski

1. Zgodnie z art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (t.j. Dz.U. 2025, poz. 1571; dalej: „Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce") rozprawa doktorska powinna prezentować ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w dyscyplinie albo dyscyplinach oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej lub artystycznej. Ponadto przedmiotem rozprawy doktorskiej jest oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, oryginalne rozwiązanie w zakresie zastosowania wyników własnych badań naukowych w sferze gospodarczej lub społecznej albo oryginalne dokonanie artystyczne.

Biorąc powyższe pod uwagę stwierdzić należy, że recenzja rozprawy doktorskiej powinna zawierać następujące elementy:

1) ocenę wraz z uzasadnieniem, czy rozprawa doktorska prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora w określonej dyscyplinie albo dyscyplinach;

2) ocenę wraz z uzasadnieniem, czy rozprawa doktorska wykazuje umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej lub artystycznej przez osobę ubiegającą się o nadanie stopnia doktora;

3) ocenę wraz z uzasadnieniem, czy rozprawa doktorska stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, oryginalne rozwiązanie w zakresie

zastosowania wyników własnych badań naukowych w sferze gospodarczej lub społecznej albo oryginalne dokonanie artystyczne.

Jednocześnie brak jest podstaw prawnych, aby recenzent wyrażał opinie odnoszące się do innych kwestii. Stąd też niniejsza recenzja dotyczyć będzie wskazanych elementów.

2. Rozprawa doktorska mgr. Michała Puławskiego - monografia licząca 313 stron – to bardzo interesujące opracowanie dotyczące instytucji skargi nadzwyczajnej.

Temat rozprawy należy uznać za aktualny, doniosły i dobrze osadzony w dyscyplinie nauk prawnych. Skarga nadzwyczajna jest instytucją stosunkowo nową, a zarazem ustrojowo znaczącą. Jej analiza nie może ograniczać się wyłącznie do perspektywy dogmatycznoprawnej, ponieważ dotyka ona fundamentalnych problemów teorii prawa: relacji między prawomocnością a sprawiedliwością, granic ingerencji w stabilność orzeczeń sądowych, aksjologii prawa oraz sposobu sądowego stosowania prawa. Autor trafnie dostrzega, że instytucja ta stanowi pole napięcia pomiędzy potrzebą ochrony jednostki przed rażąco wadliwym orzeczeniem a koniecznością zachowania pewności prawa i powagi rzeczy osądzonej.

Na aprobatę zasługuje wybór perspektywy badawczej. Autor nie ograniczył się do rekonstrukcji przepisów ustawy o Sądzie Najwyższym, lecz podjął próbę empirycznej analizy orzecznictwa Sądu Najwyższego w sprawach ze skarg nadzwyczajnych. Zasadniczym celem rozprawy jest ustalenie, czy możliwe jest zrekonstruowanie ogólnego modelu wykładni stosowanego przez Sąd Najwyższy w postępowaniach zainicjowanych skargą nadzwyczajną, a także określenie, czy i w jaki sposób Sąd Najwyższy dokonuje ważenia wartości konstytucyjnych: trwałości prawomocnych orzeczeń oraz zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej.

3. Cel rozprawy został sformułowany w sposób zasadniczo poprawny. Autor wskazuje, że zamierza zrekonstruować model wykładni stosowany przez Sąd Najwyższy w sprawach ze skargi nadzwyczajnej oraz ocenić sposób ważenia wartości konstytucyjnych. Tak określony cel jest ambitny i odpowiada standardom pracy

doktorskiej, ponieważ zakłada nie tylko opis obowiązującego stanu prawnego, ale również samodzielną analizę materiału orzeczniczego.

Pozytywnie należy ocenić również sformułowanie głównych pytań badawczych. Są one powiązane z problemem rozprawy i tworzą logiczną oś dalszych rozważań. Pierwsze pytanie dotyczy możliwości skonstruowania ogólnego modelu wykładni prawa stosowanego przez Sąd Najwyższy, drugie zaś odnosi się do sposobu rozstrzygania kolizji między wartościami konstytucyjnymi. Autor słusznie zauważa, że oba zagadnienia są ze sobą związane: sposób wykładni prawa wpływa bowiem na sposób identyfikowania, hierarchizowania i ważenia wartości konstytucyjnych.

Pewne zastrzeżenia budzi nadmierna liczba tez badawczych. Autor formułuje zarówno tezy ogólne, jak i liczne tezy szczegółowe, obejmujące zagadnienia empiryczne, teoretyczne, ustrojowe i aksjologiczne. Tak rozbudowany katalog powoduje częściowe rozproszenie problemu badawczego. Niektóre tezy mają charakter rzeczywistych hipotez badawczych, inne zaś brzmią raczej jak przewidywane wnioski, oceny normatywne albo twierdzenia wymagające dopiero wyraźnego doprecyzowania.

Należy też zauważyć, że nie wszystkie tezy są jednakowo sprawdzalne przy pomocy deklarowanego instrumentarium. Część z nich można weryfikować przez analizę treści uzasadnień orzeczeń, część wymagałaby jednak szerszych badań instytucjonalnych, statystycznych albo porównawczych np. można wyrazić wątpliwość, czy za pomocą empirycznej analizy orzecznictwa Sądu Najwyższego można dowieść tezy, że skarga nadzwyczajna nie w pełni realizuje zakładany cel przywrócenia konstytucyjnej sprawiedliwości jednostkom, skoro z natury rzeczy wymaga odniesienia orzecznictwa do określonego w uzasadnieniu projektu ustawy celu regulacji. Analogicznie dowód tezy, iż zakres spraw objętych skargą nadzwyczajną ogranicza jej efektywność jako narzędzi ochrony praw jednostki, wymaga przede wszystkim analizy ustawy. W tym zakresie rozprawa ujawnia więc pewną typową dla prac empiryczno-prawnych trudność: Autor chce połączyć analizę orzecznictwa, teorię wykładni, ocenę funkcjonowania instytucji oraz diagnozę jej znaczenia ustrojowego. Jest to zamysł ciekawy, ale wymagający szczególnej dyscypliny metodologicznej.

4. Rozprawa składa się z sześciu rozdziałów, poprzedzonych *Wprowadzeniem* i zwieńczonych częścią zatytułowaną „Wnioski". Całość dopełnia „Bibliografia" obejmująca zarówno wykaz aktów prawnych, orzecznictwo sądów powszechnych, orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego, orzecznictwo Sądu Najwyższego, orzecznictwo Sądu Najwyższego – Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych, orzecznictwo sądów administracyjnych, organy międzynarodowej ochrony prawnej, literaturę, źródła internetowe i publicystyczne, spis wykresów oraz spis tabel.

Struktura pracy jest zasadniczo logiczna. Rozprawa przechodzi od zagadnień ogólnoteoretycznych, przez charakterystykę skargi nadzwyczajnej, do części metodologicznej, analizy empirycznej, rekonstrukcji modelu wykładni oraz rozważań dotyczących ważenia wartości konstytucyjnych. Taki układ odpowiada tematowi pracy i pozwala czytelnikowi stopniowo przejść od problematyki teoretycznej do wyników badań.

Rozdział 1. *Zagadnienia metodologiczno – prawne* to euklidesowy *pons asinorum,* wyznaczający teoretyczne i metodologiczne ramy badań, a także przedstawiający przyjętą siatkę pojęciową. Autor prezentuje więc w nim najważniejsze nurty filozofii prawa, omawia podstawowe założenia prawa natury, realizmu prawniczego, pozytywizmu prawniczego oraz wybranych nurtów postpozytywistycznych, aby następnie uzasadnić przyjęcie określonej koncepcji prawa jako podstawy własnych badań. Doktorant w szczególności wyjaśnia teoretyczne i filozoficzne założenia przyjętej koncepcji badań orzecznictwa Sądu Najwyższego oraz wskazuje, dlaczego właśnie te założenia – w jego opinii – okazały się najefektywniejsze z punktu widzenia obranego celu badawczego.

Opisywana część pracy niewątpliwie dowodzi, że Autor posiada dobrą orientację w klasycznej literaturze teorii i filozofii prawa. Rozdział został oparty na szerokim materiale bibliograficznym. Widoczna jest również umiejętność syntetycznego przedstawienia poglądów poszczególnych autorów.

Nie sposób jednak nie zauważyć, że rozdział ten wywołuje pewne wątpliwości metodologiczne. Przede wszystkim zauważyć należy, że jego objętość pozostaje niewspółmierna do funkcji, jaką pełni w całej rozprawie. Rozdział zajmuje niemal jedną piątą całej pracy, podczas gdy jego zasadniczym zadaniem powinno być jedynie

przedstawienie aparatu pojęciowego niezbędnego do przeprowadzenia badań empirycznych i ewentualnie wyjaśnienie przyjętych założeń teoretycznych. W efekcie znaczna część wywodu przybiera charakter podręcznikowego przeglądu historii filozofii prawa. Zauważyć bowiem należy, że Autor kolejno przedstawia poglądy Arystotelesa, Platona, sofistów, Cycerona, św. Tomasza z Akwinu, następnie omawia pozytywizm prawniczy, realizm amerykański, realizm skandynawski, teorię Harta, Dworkina oraz inne nurty. Samo przedstawienie tych koncepcji jest poprawne, jednak często ogranicza się do referowania cudzych poglądów, bez wyraźnego wykazania ich związku z dalszymi badaniami empirycznymi.

Zasadnicza wątpliwość dotyczy jednak tego, że Autor dopiero pod koniec rozdziału wskazuje, którą z przedstawionych koncepcji rzeczywiście przyjmuje jako własną perspektywę metodologiczną. Tymczasem, po rezygnacji z podręcznikowej metodologii, logika wywodu powinna być odwrotna. W pierwszej kolejności należało określić model teoretyczny badań, a dopiero następnie wykazać, dlaczego inne koncepcje zostały odrzucone, bez przedawniania ich bliższej charakterystyki. Obecnie czytelnik przez kilkadziesiąt stron nie ma pewności, czy przedstawiane rozważania będą miały znaczenie dla dalszej części rozprawy.

Zauważyć również należy, że Doktorant całkowicie niepotrzebnie w podrozdziale zatytułowanym „Uwagi wstępne", krótko opisał zawartość rozdziału oraz jego cele. Elementy te powinny się bowiem znaleźć we wprowadzeniu i... tam też zostały zawarte. Ich powtarzanie nie znajduje więc uzasadnienia. Uwaga ta odnosi się również do kolejnych rozdziałów rozprawy.

Powyższe nie oznacza jednak, że wskazane treści nie przedstawiają wartości naukowej. Wręcz przeciwnie. Na uznanie niewątpliwie zasługuje próba osadzenia badań empirycznych w szerszym kontekście filozofii prawa. W polskiej literaturze coraz częściej spotyka się rozprawy empiryczne całkowicie pozbawione refleksji teoretycznej. Autor świadomie unika tego błędu, starając się pokazać, że analiza orzecznictwa nie jest jedynie opisem praktyki, lecz powinna być zakorzeniona w określonej wizji prawa i procesu jego stosowania.

Należy również pozytywnie ocenić próbę wykazania znaczenia orzecznictwa jako przedmiotu badań teorii prawa. Autor słusznie wskazuje, że współczesne stosowanie prawa wymaga analizy rzeczywistej praktyki interpretacyjnej sądów, a nie jedynie rekonstrukcji treści przepisów.

Rozdział 2 *Ogólna charakterystyka skargi nadzwyczajnej* ma charakter dogmatycznoprawny i – zgodnie z konotacją tytułu - przedstawia genezę, konstrukcję oraz funkcjonowanie skargi nadzwyczajnej. Autor omawia historię tej instytucji, przesłanki jej wniesienia, właściwość Sądu Najwyższego, legitymację procesową, możliwe rozstrzygnięcia oraz najważniejsze kontrowersje pojawiające się zarówno w doktrynie, jak i w orzecznictwie krajowym oraz międzynarodowym.

Rozdział został przygotowany poprawnie pod względem warsztatowym. Autor bardzo dobrze zna obowiązujące regulacje oraz najważniejsze stanowiska doktryny. Na pozytywną ocenę zasługuje zwłaszcza omówienie genezy skargi nadzwyczajnej oraz przedstawienie sporów dotyczących jej funkcji ustrojowej.

Jednocześnie zauważyć należy, że rozdział ten wykracza poza deklarowany w tytule rozprawy zakres badań. Autor deklaruje bowiem, że rozprawa ma charakter empiryczny, tymczasem rozdział drugi jest w znacznej mierze klasycznym opracowaniem dogmatycznym. Oczywiście treści w nim zawarte są potrzebne, jednak objętość podziału drugiego, a także pierwszego oraz ich szczegółowość powodują zachwianie proporcji pomiędzy częścią teoretyczną a właściwymi badaniami. W rezultacie ponad 120 pierwszych stron pracy stanowi przede wszystkim analizę literatury oraz obowiązujących regulacji, podczas gdy zasadnicza wartość rozprawy tkwi w części empirycznej.

Drugą kwestią wymagającą krytycznej uwagi jest sposób przedstawienia sporów dotyczących Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych. Autor referuje stanowiska Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, Europejskiego Trybunału Praw Człowieka oraz Sądu Najwyższego, jednak zasadniczo unika ich pogłębionej oceny. W efekcie czytelnik otrzymuje szeroki opis stanowisk, ale nie poznaje własnego stanowisko Autora. Co więcej, wspomniane opisy w zasadzie nie kończą się żadną konkluzją, a zatem w istocie całkowicie niejasne pozostaje jaki w istocie wpływ mają wskazane wątpliwości na

funkcjonowanie instytucji skargi nadzwyczajnej. Naturalnie można rozumieć zachowawczość Autora, w szczególności biorąc pod uwagę poziom upolitycznienia części rodzimego środowiska akademickiego, które w związku z tym nie zawsze kieruje się czysto merytorycznymi racjami, niemniej jednak pozwolę sobie pozostać przy opinii, że rozprawa doktorska powinna wyraźniej eksponować samodzielność naukową Autora również w odniesieniu do zagadnień najbardziej kontrowersyjnych. Niezależnie od powyższego poważnym uchybieniem jest całkowite pomięcie wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawie Wałęsa przeciwko Polsce, w którym sformułowane zostały w sposób najbardziej kompleksowy zastrzeżenia względem instytucji skargi nadzwyczajnej z perspektywy systemu ochrony praw człowieka Rady Europy.

Na uznanie zasługuje natomiast omówienie przesłanek skargi nadzwyczajnej. Autor poprawnie identyfikuje najważniejsze problemy interpretacyjne związane z przesłanką funkcjonalną, przesłankami szczególnymi oraz relacją między zasadą demokratycznego państwa prawnego a stabilnością prawomocnych orzeczeń. Ta część rozdziału stanowi dobre przygotowanie do dalszych badań empirycznych.

Rozdział 3 *Metodologia analizy empirycznej orzecznictwa Sadu Najwyższego – Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych w postępowaniu ze skargi nadzwyczajnej* stanowi najistotniejszy element rozprawy z punktu widzenia jej oryginalności naukowej. Autor przedstawia w nim własny model badań empirycznych orzecznictwa Sądu Najwyższego, opisuje dobór materiału badawczego, konstrukcję kwestionariusza oraz sposób analizy wyników. Celem badań jest rekonstrukcja modelu wykładni prawa stosowanego przez Sąd Najwyższy w sprawach ze skargi nadzwyczajnej oraz ustalenie, czy w praktyce orzeczniczej dochodzi do ważenia wartości konstytucyjnych.

Już na wstępie należy podkreślić, że decyzję o przeprowadzeniu badań empirycznych należy ocenić bardzo wysoko. W polskiej nauce prawa rozprawy doktorskie nadal w przeważającej mierze mają charakter wyłącznie dogmatyczny. Autor świadomie odchodzi od tego modelu, podejmując próbę zbadania rzeczywistej praktyki stosowania prawa. Sam wybór takiej metodologii świadczy o ambicjach badawczych Autora.

Na szczególne uznanie zasługuje również próba połączenia badań jakościowych z analizą ilościową. Takie rozwiązanie pozwala uniknąć przypadkowości ocen i umożliwia uchwycenie powtarzalnych tendencji występujących w orzecznictwie. Autor słusznie wskazuje, że nie interesuje go analiza pojedynczych rozstrzygnięć, lecz rekonstrukcja ogólnych schematów interpretacyjnych.

Jednocześnie właśnie w tym miejscu pojawiają się najistotniejsze wątpliwości metodologiczne. Pierwsza z nich dotyczy konstrukcji próby badawczej. Zgodnie z deklaracją Autora materiał badawczy obejmuje wszystkie wyroki oraz postanowienia wydane co do istoty sprawy wraz z ich uzasadnieniami, które zapadły na skutek rozpoznania skarg nadzwyczajnych w 2022 roku. Jak wskazuje Autor, próba objęła 222 orzeczenia. Jednocześnie zauważyć należy, że w załączonej do pracy biografii Autor wskazuje zaledwie 31 orzeczeń zapadłych w Sądzie Najwyższym – Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych, z czego 26 w 2022 roku.

Nie jednak wspomniana rozbieżność jest zasadniczą przyczyną wątpliwości. Przyjmując, że próba objęła wszystkie merytoryczne orzeczenia Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych wydane w 2022 r. dotyczące skargi nadzwyczajnej z jednej strony przyznać należy, że w badaniu nie występuje klasyczny problem doboru próby losowej, z drugiej jednak wybór wyłącznie jednego roku orzeczniczego rodzi określone konsekwencje metodologiczne.

Autor wielokrotnie używa pojęcia „ogólny model wykładni". Tymczasem materiał badawczy obejmuje jedynie określony wycinek działalności Sądu Najwyższego. W konsekwencji możliwe jest zrekonstruowanie modelu wykładni charakterystycznego dla badanego okresu, natomiast znacznie ostrożniej należałoby formułować twierdzenia dotyczące całej praktyki orzeczniczej Izby. Nie jest bowiem wykluczone, że model ten ewoluował przed 2022 r. albo uległ zmianie po zakończeniu badanego okresu. Autor kwituje ten problem kategorycznym stwierdzeniem, że „pomimo upływu czasu wyniki przeprowadzonych badań zachowują aktualność. Wynika to z faktu, że analizowane zagadnienia dotyczą sposobu wykładni oraz stosowania przepisów z zakresu skargi nadzwyczajnej, które nie uległy istotnym normatywnym zmianom po badanym okresie" (s. 132). Jeśli jednak zmiany normatywne miałby być tym, co najbardziej wpływa na model wykładni, niejasne jest, dlaczego próba objęła orzeczenia zapadłe w 2022 roku,

a nie np. w 2020 czy 2021? Zapewne sam Autor musiał mieć świadomość powyższego, bowiem w pracy zaznaczył, że „proces badawczy był realizowany równolegle z wykonywaniem obowiązków w ramach kształcenia w szkole doktorskiej, prowadzeniem zajęć dydaktycznych, a także odbywaniem aplikacji sędziowskiej w Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury, zakończonej egzaminem sędziowskim, a następnie z podjęciem służby w wymiarze sprawiedliwości. Powyższe okoliczność wpłynęły na rozciągnięcie w czasie poszczególnych etapów badań..." (s. 132 – 133).

Drugim zagadnieniem wymagającym komentarza jest struktura badanych spraw. Zdecydowana większość analizowanych orzeczeń dotyczy spraw cywilnych (te bowiem stanowią największy odsetek wnoszonych skarg nadzwyczajnych), podczas gdy sprawy karne stanowią margines materiału badawczego. Powoduje to, że przedstawiony model wykładni jest w rzeczywistości przede wszystkim modelem wykładni stosowanym w sprawach cywilnych. Autor powinien wyraźniej zaakcentować tę okoliczność już na etapie metodologii.

Powyższe naturalnie nie osłabia wartości przeprowadzonych badań, ale ogranicza zakres ich uogólniania.

Najbardziej oryginalnym elementem rozprawy jest rozbudowany kwestionariusz analityczny. Jest to niewątpliwie największy wkład Autora do metodologii badań empirycznych nad orzecznictwem. Kwestionariusz umożliwia systematyczne kodowanie licznych cech orzeczeń, takich jak: rodzaje wykładni, wykorzystywane argumenty, odwołania aksjologiczne, korzystanie z literatury, wykorzystanie wcześniejszego orzecznictwa, rekonstrukcje norm oraz sposób uzasadniania kolizji wartości. Należy jednak zwrócić uwagę na pewien problem metodologiczny. Autor zakłada, że wszystkie analizowane cechy można zakodować w sposób wystarczająco obiektywny. Nie przedstawia jednak szerszej analizy rzetelności narzędzia badawczego. W szczególności zauważyć należy, że na wiarygodność zastosowanego narzędzia wpływają m.in. takie okoliczności jak: czy kodowania dokonywał wyłącznie autor, czy przeprowadzono kontrolę zgodności kodowania, czy poszczególne zmienne zostały wcześniej przetestowane oraz jaki był stopień powtarzalności uzyskiwanych wyników. W badaniach empirycznych tego rodzaju kwestie mają znaczenie fundamentalne. Nie chodzi bowiem wyłącznie o stworzenie narzędzia, lecz również o wykazanie jego

wiarygodności. Temu ostatniemu z pewnością nie służy deklaracja: „badania prowadzone były przez jedną osobę, która ponadto nie posiada doświadczenia w zakresie prowadzenia badań empirycznych" (s. 171).

Pozostając przy metodologii warto zwrócić uwagę na pewien element odnoszący się do podstawowego założenia całej rozprawy. Autor przyjął bowiem, że analiza uzasadnień orzeczeń pozwala odtworzyć rzeczywisty model wykładni stosowany przez sędziów. Pomimo iż jest to założenie intuicyjne i – jak również zakładam – w wielu przypadkach właściwe, zauważyć należy, że uzasadnienie wyroku jest dokumentem sporządzanym *ex post* i przedstawia argumentację uzasadniającą już podjęte rozstrzygnięcie. Tym samym nie musi wiernie odzwierciedlać rzeczywistego procesu dochodzenia do decyzji. Współczesna teoria prawa od dawna zwraca uwagę na rozróżnienie pomiędzy procesem podejmowania decyzji i procesem jej uzasadniania. Szkoda, że Autor nie zasygnalizował tego problemu.

Pomimo wskazanych uwag należy stwierdzić, że rozdział trzeci stanowi najwartościowszą część całej rozprawy. Autor wykazał się znaczną samodzielnością metodologiczną. Przedstawiona koncepcja badań empirycznych jest spójna, konsekwentna i ambitna, jakkolwiek wymaga większej ostrożności przy formułowaniu wniosków oraz silniejszego uzasadnienia trafności zastosowanego narzędzia badawczego. Nie zmienia to jednak faktu, że właśnie ten rozdział stanowi o naukowej wartości recenzowanej rozprawy i odróżnia ją od wielu prac doktorskich ograniczających się wyłącznie do analizy dogmatycznoprawnej.

Rozdział 4 *Opis jednocechowy wykładni dokonywanej przez Sąd Najwyższy* otwiera właściwą część empiryczną rozprawy. Autor prezentuje w nim wyniki badań uzyskane przy zastosowaniu opracowanego kwestionariusza badawczego. Zgodnie z przyjętą metodologią analiza ma charakter jednocechowy – każda ze zmiennych poddawana jest odrębnemu opisowi statystycznemu oraz jakościowemu, natomiast wzajemne relacje pomiędzy nimi zostały pozostawione do omówienia w rozdziale piątym. Takie rozwiązanie metodologiczne jest poprawne i odpowiada klasycznej logice badań empirycznych.

W tym miejscu koniecznie należy podkreślić ogrom pracy wykonanej przez Autora. Analiza ponad dwustu orzeczeń z wykorzystaniem kilkudziesięciu zmiennych wymagała dużej konsekwencji i dyscypliny badawczej. Sam proces kodowania materiału należy uznać za przedsięwzięcie pracochłonne i świadczące o znacznym nakładzie własnej pracy autora. Na uznanie zasługuje również przejrzysty sposób prezentacji wyników. Dane przedstawiane są w uporządkowany sposób, dzięki czemu czytelnik może stosunkowo łatwo prześledzić częstość występowania poszczególnych zjawisk.

W rozdziale 5 *Model ogólny wykładni Sądu Najwyższego* Autor udziela odpowiedzi na główne pytanie badawcze, a w konsekwencji dokonuje rekonstrukcji ogólnego modelu wykładni prawa stosowanego przez Sąd Najwyższy przy rozpoznawaniu skarg nadzwyczajnych. Należy podkreślić, że jest to przedsięwzięcie niezwykle ambitne. Rekonstrukcja modelu wykładni na podstawie empirycznej analizy orzecznictwa wykracza poza klasyczne opracowania dogmatyczne i stanowi próbę wniesienia nowego elementu do teorii prawa.

Wnioski Autora są przekonujące, zaś zrekonstruowany model spójny. Jedyna ogólna uwaga dotyczy stosunkowo prostego przechodzenia od obserwacji empirycznych do twierdzeń o charakterze ogólnym. Zauważyć bowiem należy, że nie każda powtarzalność argumentacji dowodzić musi istnienia modelu wykładni. Może ona wynikać równie dobrze z podobieństwa stanów faktycznych, podobieństwa konstrukcji skargi, charakterystyki określonego składu orzekającego lub ukształtowanego wzorca redakcyjnego uzasadnień. Wspomniane alternatywne wyjaśnienia nie zostały dostrzeżone przez Autora. W konsekwencji część wniosków wydaje się mieć charakter nieco silniejszy, niż pozwala na to zgromadzony materiał. Szczególnie ostrożnie należałoby formułować twierdzenia o istnieniu jednego modelu wykładni dla całej Izby. Nie jest wykluczone, że analiza przeprowadzona dla innych lat, a nawet uwzgledniająca zróżnicowanie składów orzekających, doprowadziłaby do częściowo odmiennych rezultatów. Jednocześnie należy podkreślić, że sam sposób przeprowadzenia analizy zasługuje na wysoką ocenę. Autor konsekwentnie odwołuje się do wcześniej przyjętej metodologii i unika dowolności interpretacyjnej. To niewątpliwie jedna z mocniejszych stron całej rozprawy.

Rozdział 6 *Zasada demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej a trwałość prawomocnych orzeczeń sądowych - ważenie wartości przez Sąd Najwyższy przy rozpoznawaniu skarg nadzwyczajnych* stanowi próbę odpowiedzi na drugie z głównych pytań badawczych. Autor analizuje relację pomiędzy zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej a zasadą trwałości prawomocnych orzeczeń sądowych. Następnie stara się ustalić, czy w praktyce orzeczniczej Sądu Najwyższego dochodzi do rzeczywistego ważenia tych wartości.

Rozdział ten należy ocenić jako najbardziej dojrzały pod względem teoretycznoprawnym. Autor poprawnie dostrzega, że skarga nadzwyczajna stanowi instrument rozwiązywania konfliktu pomiędzy dwiema wartościami konstytucyjnymi. Słusznie również wskazuje, że konflikt ten nie może być rozstrzygany abstrakcyjnie, lecz wymaga każdorazowej oceny konkretnego przypadku. Rozważania w nim zawarte stanowią wartościowe zwieńczenie części empirycznej. Jednocześnie Autor wykazuje umiejętność łączenia analizy orzecznictwa z refleksją teoretycznoprawną, co należy ocenić pozytywnie.

5. Warsztat naukowy Autora należy ocenić wysoko. Rozprawa została oparta na obszernym materiale źródłowym obejmującym literaturę przedmiotu, orzecznictwo Sądu Najwyższego, Trybunału Konstytucyjnego, Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Autor wykazuje dobrą orientację zarówno w literaturze teorii prawa, jak i prawa procesowego.

Przypisy, co do zasady, zostały sporządzone starannie. W kilku przypadkach Autor nie podał jednak numerów stron. Niejednolicie także wskazywane są czasopisma naukowe, których tytuły niekiedy przytaczane są w cudzysłowach, w innych przypadkach zaś nie. Podobnie, w kilku przypadkach, po podaniu miejsca wydania, a przed rokiem, Autor umieszcza znak przecinka. Również niejasne pozostaje, dlaczego częścią bibliografii jest spis wykresów oraz spis tabel.

Wywód jest logiczny i zasadniczo spójny. Na uwagę zasługuje również poprawny język prawniczy oraz dobra kultura argumentacji. O ile jednak zastosowanie języka prawniczego nie budzi zastrzeżeń, o tyle w pracy występują liczne błędy językowe,

w szczególności w odmianie. Zdarzają się również powtórzenia tych samych zdań z rzędu. Pewne zastrzeżenia budzi również styl. Autor stosunkowo często używa rozbudowanych, wielokrotnie złożonych zdań, które utrudniają odbiór wywodu. Niektóre fragmenty mogłyby zostać istotnie skrócone bez utraty wartości merytorycznej. Dotyczy to zwłaszcza części filozoficznoprawnej oraz opisów metodologicznych.

Powyższe nie wpływa jednak na pozytywną ocenę warsztatu Autora.

6. Pomimo wskazanych uwag należy podkreślić, że rozprawa posiada liczne walory naukowe. Do najważniejszych osiągnięć Autora zaliczam:

a. podjęcie problemu aktualnego i istotnego dla współczesnej teorii oraz praktyki prawa;
b. odejście od klasycznej analizy dogmatycznej na rzecz badań empirycznych;
c. opracowanie autorskiego modelu analizy orzecznictwa;
d. zgromadzenie i uporządkowanie obszernego materiału badawczego;
e. próbę rekonstrukcji modelu wykładni Sądu Najwyższego;
f. próbę połączenia teorii prawa z analizą praktyki orzeczniczej;
g. wysoki poziom warsztatu prawniczego;
h. dużą samodzielność badawczą.

7. Przechodząc do oceny pierwszego ustawowego elementu, czyli kwestii właściwego wykazania w rozprawie doktorskiej ogólnej wiedzy teoretycznej osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora w określonej dyscyplinie, jednoznacznie muszę stwierdzić, że nie mam najmniejszych wątpliwości, że oceniana rozprawa dowodzi ogólnej wiedzy teoretycznej mgr Michała Puławskiego w dyscyplinie nauki prawne.

Do powyższej oceny skłaniają mnie następujące względy:

a) posługiwanie się językiem prawnym i prawniczym, a zwłaszcza swoboda w tym zakresie, dowodzą opanowania siatki pojęciowej właściwej dla nauk prawnych,
b) przytoczona w rozprawie literatura przedmiotu, a także przywoływane akty prawne i orzecznictwo, dowodzą znajomości zarówno poglądów

przedstawicieli doktryny, jaki praktyki stosowania prawa w poruszanym w rozprawie zakresie,

c) sposób komentowania i oceny poglądów naukowych przedstawicieli teorii prawa dowodzi nie tylko ich gruntownego zrozumienia, ale także opanowania instrumentarium właściwego dla nauk prawnych, w szczególności wnioskowań prawniczych i rozumowań wykorzystywanych w pracy myślowej prawnika, w tym również teoretyka,

d) struktura rozprawy, w szczególności sposób przyporządkowania określonych treści do poszczególnych części rozprawy (rozdziałów i podrozdziałów), potwierdza umiejętność rozwiązywania problemów badawczych na gruncie nauk prawnych.

8. Pozytywny w mojej ocenie jest również wynik weryfikacji umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Do powyższej konkluzji skłania mnie analiza zarówno formalnej strony pracy, jak i jej treści. W szczególności Doktorant:

- ✓ dokonał trafnego wyboru tematyki badawczej, zarówno z uwagi na walory poznawcze, jak i utylitarne,
- ✓ w sposób jasny sformułował cele pracy,
- ✓ odpowiednio wnikliwe zaprezentował genezę tematu, uzasadniającą jego podjęcie,
- ✓ opierając się na bogatej literaturze przedmiotu, aktach prawnych i orzecznictwie, w sposób rzeczowy przedstawił aktualny stanu znajomości zagadnienia,
- ✓ w sposób wyrazisty wyeksponował nowatorskie elementy rozprawy,
- ✓ przekonująco zaprezentował wyniki badań,
- ✓ wykazał umiejętność komentowania obcych poglądów naukowych,
- ✓ w sposób wnikliwy i ostrożny sformułował własne poglądy,
- ✓ wykazał umiejętność odróżniania istotnych problemów naukowych, od mniej istotnych,

- ✓ wszelkie informacje, w szczególności wyniki analiz, przekazał w sposób komunikatywny,
- ✓ wykazał umiejętność posługiwania się metodami właściwymi dla nauk prawnych,
- ✓ sformułował wnioski spójne z celami pracy,
- ✓ dowiódł rozległości horyzontu myślowego.

W szczególności na bardzo wysoką ocenę zasługuje wyjście Doktoranta poza typowy opis instytucji prawnej i podjęcie próby ustalenia, jak skarga nadzwyczajna funkcjonuje w praktyce orzeczniczej Sądu Najwyższego, za pomocą skonstruowanego w tym celu narzędzia badawczego. To podejście zasługuje na uznanie i jednoznacznie świadczy o jego zdolności do samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

9. Ostatni ze wskazanych elementów jednoznacznie również przesądza, że oceniana rozprawa doktorska stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego.

10. Pozytywna ocena wyróżnionych powyżej elementów prowadzi mnie do oceny, że rozprawa doktorska mgr. Michała Puławskiego *Skarga nadzwyczajna w świetle badań empirycznych orzecznictwa* spełnia wymagania ustawowe, o których mowa w art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.*